

Barınma Hakkını Savunmak¹

Şerife Geniş, Adnan Menderes Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Bölümü, e-posta: serifegenis@yahoo.com

Yüksek riskli konut kredisi krizi olarak da anılan 2008-2009 küresel krizi, konut sektörünün finansallaşmasına ve küreselleşmesine dikkat çekti. Krizin yarattığı ekonomik buhran, krizden doğrudan etkilenen ülkelerin neredeyse tümünde kamu kaynaklarının sermayeyi kurtarmak ve zararı toplumsallaştırmak üzere harekete geçirilmesiyle aşılsa da, aynı şeyi krizin mağduru sıradan insanlar için söylemek mümkün değil. Birleşmiş Milletler (BM) özel raportörünün 2017’de yayımladığı raporunda yer alan bilgilere göre, Amerika Birleşik Devletleri’nde krizi takip eden beş sene içinde 9 milyon hane ipotekli konut kredilerini ödeyemedikleri için evlerinden zorla tahliye edilmiş ve konutlarına el konulmuştur. İspanya’da 2008 ve 2013 yılları arasında 300.000’den fazla hane aynı sebeplerle evlerini kaybetmiş ve tahliye edilmişlerdir. Macaristan’da krizden sonra ipotekli konutlarına haciz gelen hane sayısı 1 milyondan fazladır.² Öte yandan, yapılan araştırmalar gösteriyor ki, halk kitleleri için toplumsal maliyeti yıkıcı olan krizin ardından “konutun finansallaşması” olarak da tanımlanan bu süreç bir süreliğine yavaşlasa da gerilememiş, tam tersine daha da güçlenerek devam etmektedir. Konut ve gayrimenkul, büyük finans şirketlerinin ve “süper zenginlerin” en gözde yatırım aracı haline gelmiştir. Bu aktörlerin dünyanın dört bir yanında pek çok büyük kentten konut ve gayrimenkul piyasalarındaki varlığı 2007-2008 krizinden sonra dudak uçuklatan boyutlara varmıştır. Yine BM’nin özel raporundan alıntılırsak, 2016 yılında gayrimenkul varlıklarının değeri 217 trilyon Amerikan Doları’na erişmiştir ve bu miktar küresel varlıkların % 60’ına tekabül etmektedir. Krizi fırsata çeviren finans ve gayrimenkul sermayesi, dünyanın pek çok kentinde konut ve gayrimenkul sahipliğinde hızla tekel olmaya doğru ilerlemektedir (BM İnsan Hakları Komisyonu, 2017: 8-9).

David Madden ve Peter Marcuse’nin Türkçeye “Konutu Savunmak” ya da çalışmanın ruhuna daha uygun olacak şekilde “Barınma Hakkını Savunmak” olarak çevirebileceğimiz başlıklı kitabı tam da bu güncel ve yıkıcı soruna eleştirel bir bakış açısı geliştirmeyi amaçlamaktadır. Yazarlara göre günümüzde herkes konut krizinin farkındadır. Öte yandan, bu krizin nedenleri ve nasıl çözülmesi gerektiği konularında bir uzlaşıdan söz etmek ise neredeyse imkânsızdır. Meseleyi ana akım yaklaşımların yaptığı gibi

piyasa mekanizmalarının işleyişinde bir aksaklık olarak değerlendirir ve bir arz ve talep dengesizliği olarak ele alırsak, sorunun asıl kökenlerini göremeyiz; çünkü Madden ve Marcuse'ye göre, konut sorunu "teknik" değil "politik" bir sorundur. Konut sorunu günümüz kapitalist toplumlarında iktidar, eşitsizlik ve adalet sorunlarından bağımsız düşünülemez. Bu açıdan bakıldığında, bir ülkedeki verili konut sistemi/rejimi her daim farklı gruplar ve sınıflar arasındaki mücadelelerin bir izdüşümüdür. Verili bir konut sistemini incelediğimizde zorunlu olarak devlet politikalarının ve ekonomik sistemin sorgulanmasına da ihtiyaç vardır. Madden ve Marcuse, işte bu nedenle politik iktisadi bir yaklaşım geliştirmeden konut krizinin nedenlerini anlamamanın ve çözüm üretmenin imkânsız olacağını iddia ederler. Bu çerçeveden bakıldığında, kuşkusuz geçmişte olduğu gibi günümüz konut krizi de sınıf, cinsiyet, etnik eşitsizlikler, ekonomik ve politik çıkarlar gibi farklı toplumsal eşitsizliklerin ve çatışmaların dışavurumu olsa da, yazarlara göre krizin temelinde konutun bir yaşam alanı, toplumsal ihtiyaç olarak işlevi ile bir yatırım aracı olarak işlevi arasında her geçen gün artan çatışma vardır. Bir diğer deyişle, günümüzde yaşananlar "ev" ve "gayrimenkul" arasında derinleşen çatışmanın sonuçlarıdır.

Yazarlar, bu genel çerçeveden yola çıkarak, kitabın bölümlerini de politik iktisadî yaklaşımın temel kavramları etrafında inşa ederler. Kitap, giriş ve sonuç bölümleri hariç beş ana bölümden oluşuyor. Bu ana bölümlerin her biri sırasıyla "metalaştırma", "yabancılaşma", "sömürü", "baskı" ve "özgürleşme" kavramlarını temel alarak konut sektöründeki değişimi ve konut mücadelelerini eleştirel bir bakış açısından inceliyor. Kitabın konut krizi ve toplumsal mücadelelere ilişkin örnekleri ağırlıklı olarak New York'a dayansa da, yazarlar kitabın genelinde karşılaştırmalı analizi elden bırakmıyor ve Avrupa başta olmak üzere dünyanın farklı yerlerinden örnekleri tartışmalarının parçası yapıyorlar.

Kitabın birinci bölümü, kapitalizmin gelişimi ile birlikte konutun metalaştırılması ve meta olmaktan çıkarılması girişimlerine odaklanıyor. Metalaşma ya da metalaştırma bir şeyin ekonomik değerinin onun tüm diğer kullanım biçimlerini ikincilleştirmesi sürecine denir. Diğer bir deyişle, şeylerin değişim değerinin öncelikli kullanım değerinden ve diğer toplumsal kültürel ilişkilerden bağımsızlaşması, bir ekonomik yatırım ve kâr aracı haline gelmesi sürecidir metalaşma. Konutun metalaşması ve gayrimenkul haline gelmesi de, konuta dair tüm diğer değer yüklü iddiaların ikincilleştirilmesidir: Bunlar insan hakları üzerinden, ihtiyaç, gelenek, yasal teamül, konutun etik ve duygusal önemi gibi iddialar olabilir. Öte yandan yazarlar, metalaşmayı düz çizgisel bir tarih anlatsı içinde düşünmemek gerektiğini vurgularlar. Metalaşma toplumsal sınıfların mücadelesine tabi olan sosyo-politik bir süreç olduğu için toplumsal sınıflar ve gruplar arasındaki güç dengeleri, devletin rolü ve politikaları metalaşmanın

kapsamını ve biçimini belirler. Yazarlar bu iddialarını Marx'ın "ilkel birikim" adını verdiği "müştereklerin özelleştirilmesi" sürecinden başlayarak toprağın ve konutun metalaşması ve emekçi ve yoksul kesimlerin bu sürece direnişlerinin kısa bir tarihini sunarak temellendirirler. Madden ve Marcuse'ye göre, II. Dünya Savaşı'na kadarki dönemde konutun metalaşması hızlanarak devam eder. Fakat aynı zamanda bu metalaşma sürecinin yarattığı yoksulluk, yıkım ve huzursuzluk da egemenler için göz ardı edilemez hale gelir. Yirminci yüzyılın ikinci yarısında, Sovyet Bloğunun da ortaya çıkışı ile birlikte, Batı'daki ulusal konut sistemlerinin pek çoğu kısmi de olsa önemli oranda meta olmaktan çıkarılır. Hem sosyalist dünyada hem de kolonileşme sonrası yeni uluslarda konuta erişim bir sosyal hak olarak tanımlanır, devletin sahip olduğu konutlar yerleşim yerlerinin büyümesinin temel sebebi olur. Avrupa'da merkezi ve yerel hükümetler yeni konutların büyük bir çoğunluğunu bizzat inşa ederler ve mülk sahipliği yaparlar. Amerika'da devlet üretimde ve sahiplikte doğrudan yer almaz; ancak hem devasa altyapı hem de bireysel ipotekli konut kredilerini sübvans eden yatırımlar yaparak konuta erişimi yaygınlaştırır. Sovyetler Birliği'nin çöküşü ve küreselleşme ile birlikte konutta metalaşma sürecinin yeniden hızlandığını, derinleştiğini, yeni aktör ve dinamiklerle biçim değiştirdiğini görüyoruz. Konutun tarihte eşi benzerine rastlanmayan bir biçimde ve kapsamda likiditeye dönüştürülmesi ve gayrimenkulün özellikle şirketlerin başını çektiği küresel bir yatırım aracı haline gelmesi ise son yirmi yılın hikâyesidir. Yazarlar, bu tarihsel durumun özgünlüğünü vurgulamak için *hiper-metalaşma* kavramını önerirler. Hiper-metalaşma, konutun bütün maddi ve yasal bileşenlerinin metalaştırılması, konutun birikim sürecindeki dolaşımının tek değerlendirme kriteri haline gelmesi, birikim süreçlerinin finansallaşması ve küreselleşmesiyle birlikte konut piyasalarının da bu iki gücün etkisine girmesidir.

Madden ve Marcuse'ye göre, konutun hiper-metalaşması liberalleşme, özelleştirme, güvencesizlik vb. makro yapısal dönüşümlerden bağımsız değildir. Öte yandan, bu genel makro süreçlerin yanı sıra daha somut, birbiri ile bağlantılı ve birbirini güçlendiren üç somut süreçten bahsetmek gerekir. Bu süreçler serbestleştirme (de-regülasyon), finansallaşma ve küreselleşmedir. Her ne kadar bu süreçler her ülkede aynı şekilde ve şiddette ilerlemiyor olsalar da, günümüz küresel neoliberal kapitalizmde yer alan ülkelerin ve kentlerin kaderini öyle ya da böyle belirlemektedirler. Yazarlara göre *serbestleştirme* çağımızın "çitle çevirme hareketi" olarak düşünülebilir. Serbestleştirme konutun gayrimenkul, meta olarak değişime girmesinin önündeki tüm engellerin kaldırılmasına yol açar. Bu, konut mülkiyetini düzenleyen yasaların ve teamüllerin gevşetilmesini ve sermaye lehine yeniden yazılmasını içerir. İpotekli konut kredilerinin serbestleştirilmesi, yağmacı borçlandırma pratiklerinin yaygınlaşması, kamunun

sahip olduğu ya da kontrol ettiği konutların özelleştirilmesi ve satılması, kira düzenlemelerinin gevşetilmesi ya da toptan kaldırılması, enformel konut alanlarını, işçi sınıfı ve etnik azınlıkların mahallerini hedef alan kentsel dönüşüm projeleri bu sürece verilebilecek örnekler arasındadır. Hiper-metalaşmaya sebep olan ikinci önemli süreç *finansallaşmadır*. Finansallaşma genel anlamda para ve finansal araçların değişimi işi ile iştiğal eden aktörlerin ve kurumların konut sektöründe artan hâkimiyetine gönderme yapan kapsayıcı bir terim olarak kullanılmaktadır.³ Bu süreç bir taraftan özel sermaye şirketleri ve fonları, gayrimenkul yatırım ortaklıkları gibi banka dışı finansal kurumların konut finansman piyasasına girişine ve bu piyasanın dinamiklerini dönüştürmesine, diğer taraftan da bu tür firmaların artan oranda büyük metropollerde gayrimenkul satın alarak mülk sahibi olmalarına, tekel oluşturmalarına gönderme yapmaktadır. Konutta hiper-metalaşma eğilimini güçlendiren son faktör konutun *küreselleşmesidir*. Konut her ne kadar mekâna gömülü, mekâna bağımlı bir varlık olsa da, giderek daha fazla küreselleşen ekonomik ağların içine çekilmektedir. Pek çok ülkenin metropol şehirlerinde gayrimenkul sektöründe doğrudan yabancı yatırımların oranı her geçen gün artış göstermektedir. Örneğin, sadece Amerika'da yabancıların gayrimenkul yatırımları 1973'de 2 milyar Amerikan Doları iken, 2002'de bu rakam 50 milyar dolara ulaşmıştır. Küreselleşme, tıpkı finansallaşmada olduğu gibi ve onunla bütünleşerek, konutun bir yaşam, barınma ve yeniden üretim alanı olarak kullanım değerinden bağımsızlaşmasına ve küresel birikim süreçlerinin bir halkası haline gelmesine neden olmaktadır. Sonuç, konutun hiper-metalaşmasıdır.

Kitabın ikinci bölümü hiper-metalaşmanın dar gelirliiler üzerinde yarattığı baskıları ele almakta ve bu baskıları genel bir terim altında toplamayı ve incelemeyi önermektedir: “konuta yabancılaşma”. Konuta yabancılaşmaktan kast edilen “kendini evinde hissedememe,” yaşadığın evde güvende ve huzurlu olamama halidir. Kitabın bir önceki bölümünde özetlenen değişimler sonucunda konutun bir ev, yuva, sığınılacak bir yer yerine güvensiz dünyada kırılğan, her an kaybedilebilir bir yer olarak deneyimlenmesi sürecidir. Konuta yabancılaşma, korku, stres, güçsüzleşme duygularıyla yüzleşmek, her an yerinden edilme, evsiz kalma riski ile yaşamak, yaşamaya elverişsiz koşullarda barınmak ve konut yoksulluğuna ve yoksunluğuna düşmek demektir. Yazarlar, yabancılaşma kavramını konut alanına uyarılmanın bugün konuta erişim hakkının karşı karşıya kaldığı saldırıyı ve konuta erişim mücadelelerini anlamamıza yardımcı olacağını öne sürerler. Konut krizi ile bireysel krizi birbirine bağlayan kavramdır, konuta yabancılaşma kavramı. Evini kaybeden ve evinden çıkmak zorunda bırakılan ya da her an atılma, evsiz kalma korkusu ile yaşayan kişiler ile yapılan görüşmeler yazarların bu iddialarını ete kemiğe büründürür. Görüşmelerde kişilerin

kendilerine, ailelerine ve geleceklerine dair kaygıları ve konut yoksulluğunun ortaya çıkardığı sosyal, psikolojik ve sağlık sorunları çarpıcı bir şekilde yansıtır. Kuşkusuz, günümüzde yabancılaşmanın ve konuta yabancılaşmanın tek nedeni yoktur. Konutun hiper-metalaşması kadar istihdamın güvencesizleşmesi, eşitsizliğin artması ve toplumsal güvenlik mekanizmalarına yönelik neoliberal saldırılar genel anlamda yabancılaşmayı, özelde de barınmaya yabancılaşmayı güçlendiren süreçlerdir. Günümüz dünyasında konut ve barınma güvencesi artan oranda sınıfsal konumla ilişkilendirile hale gelmiştir. Öte yandan konut güvencesi, yaşanabilir konuta erişim her geçen gün daha az sayıda insanın ve hanenin karşılayabileceği bir meta haline dönüşmektedir.

Kitabın üçüncü bölümünde yazarlar konut sorununa bir baskı ve özgürleşme aracı olarak bakmayı önerirler. Buradaki temel amaç, konutu bir barınma aracından daha fazlası yapan siyasal toplumsal dinamiklere dikkat çekmektir. Bu açıdan bakıldığında konut, siyasetin temel konularından biri haline gelir. Bu durum, sadece Büyük Buhran gibi ekonomik çöküntünün yaşandığı ve yoksullaşmanın toplumsal hayatı ve düzeni tehdit eder hale geldiği sıra dışı dönemler için geçerli değildir. 'Normal' zamanlarda da konut alanları ve konuta erişim biçimleri iktidar ilişkilerini hem yansıtır hem de şekillendirir. Öte yandan yazarlara göre, ana akım liberal ve muhafazakâr yaklaşımlar konut sorununu bu mücadelelerden bağımsız, siyaset dışı bir olgu olarak ele alırlar. Liberal yaklaşım, konut sorununu sadece belli grupların sorunu olarak görür. Bu grupların başında yoksullar, yaşlılar, etnik azınlıklar gibi toplumsal olarak kırılgan gruplar vardır. Bu yaklaşımın temel çıkmazlarından biri konut sorununu üreten sistemik süreçleri görünmez kılmasıdır. Bu nedenle de, bazen işi mağdurları suçlamaya kadar götürür. Muhafazakâr yaklaşım ise konut sorununu bir ekonomi ve teknoloji sorununa indirger. En kaba biçimlerinde muhafazakâr yaklaşım, elverişli konut açığını etkin bir arz ve talep mekanizması oluşturulamamasına bağlar. Muhafazakârlara göre konut yapımını düzenleyen kurallar gevşetirse ya da daha çok teknoloji ile daha ucuza daha çok sayıda konut üretilse konut sorunu da çözülecektir. Çözüm, her durumda "büyüme" odaklıdır; konut sisteminin ve onun ilişkili olduğu politik ekonomik sistemin bir eleştirisini içermez. Bu yaklaşımların her ikisi de konut sorununu sarıp sarmalayan pek çok etkeni görmezden gelir: Örneğin, konut tasarımlarının cinsiyetçi olması, konut politikalarının sınıfsal, etnik ve kültürel ayrımları üretmesi, ev sahipliğinin yükseltilmesi, kiracıların haklarının ve örgütlenmelerinin mülk sahiplerinin ve onların haklarını savunan devletin saldırılarına maruz kalması bu etkenlerden bazılarıdır. Bütün bunlar dikkate alındığında bir mücadele alanı olarak konut, iktidar mücadeleleri, kaynakların dağılımı, otonomi ve faillik gibi meselelerden ayrı düşünülemez: Geçmişte ve günümüzde işçi kampları, gettolar, işçi sınıfının

merkezden dışlanması ve tecrit edilmesi, yoksulların evlerinin kasıtlı olarak yıkımı (*domicide*) ve sürülmeleri örneklerinde gördüğümüz gibi konut baskı, hâkimiyet ve eşitsizlik ilişkilerinin maddi temellerini sağlar. Öte yandan konut sömürünün, baskının ve zapt etmenin aracı olabileceği gibi, özgürleşmenin de aracı olabilir. Klasik Marksist yaklaşımlar konut mücadelelerini sistemik bir değişimin aracı olarak görmezlerken, neo-Marksist yaklaşımlar aynı kanıyı paylaşmazlar. Konut mücadeleleri emekçi ve yoksul sınıfların gündelik yaşamında merkezi bir yer işgal eder. Hem geçmişte hem de bugün kira grevleri, etnik ve sınıfsal dışlanmaya karşı mücadeleler, yerinden edilme ve tahliye karşıtı hareketler, yaşam alanlarında ve karar alma süreçlerinde söz sahibi olma, insanca yaşamın bir parçası olarak konuta erişim hakkını garanti altına alma çabaları özellikle kentsel madunların toplumsal hareketlerinin ve özgürleşme çabalarının merkezinde yer alır. Yazarlar, bu mücadelelerin başta New York olmak üzere diğer şehirlerdeki örneklerini sunarlar ve bu mücadelelerin anlamını mücadele edenlerin gözünden anlatmaya çalışırlar. Aktivistler, konuta erişimin ve konut sistemlerinin sadece kâr peşinde olan konut üreticilerinin tercihleriyle değil aynı zamanda gruplar, sınıflar, kurumlar ve devlet arasındaki çatışmalar tarafından şekillendiğinin bilincindedirler ve bu çatışmadaki güç dengelerini değiştirmek için mücadele ederler.

Kitabın dördüncü bölümü konut sektöründe devletin rolüne eleştirel bir bakış açısı sunar. Konut politikalarına dair ana akım yaklaşımlar devletin, başarılı ya da başarısız olsun, temelde konut sorununu çözmeye çalıştığı varsayımından hareket ederler, yazarların deyimiyle “müşfik devlet” mitini verili kabul ederler. Bu mit, devletin bütün vatandaşlarının çıkarlarını gözetmek üzere davrandığını ve devlet politikalarının ortak toplumsal sorunları çözmeye çalıştığını varsayar. Devlet politikaları başarısız oluyorsa, bunun nedeni devletin belli grupların çıkarlarını ya da verili düzenin devamını savunması değil mutlaka bilgi eksikliği, grupların bencil ve çıkarıcı davranıyor olmaları, gerekli beceri ve niteliklerden yoksun olmaları gibi nedenlerdir. Oysa yazarlar, tarihsel olarak baktığımızda yekpare bir konut politikasından söz etmenin mümkün olmadığı gibi, bu politikaların da genel toplumsal çıkar üzerinden hareket etme amacını gütmeye ısrarla vurgularlar. Konut alanında devlet eyleminin fiili motivasyonlarına baktığımızda temel amacın konut krizini çözmekten ziyade, verili politik ekonomik düzeni korumak ve sermaye birikim sürecini desteklemek olduğunu öne sürerler. Madden ve Marcuse’ye göre, eğer devlet gerçekten konut krizine çözüm bulmak isteseydi konut tarihi ve politikaları bugün olduğundan çok farklı olurdu. Oysa yapılanlar devletin çözüm üretmekten çok refah ve konut alanındaki radikal talep ve mücadeleleri etkisizleştirmeye çalıştığını, konutun demokratikleşmesi taleplerini sistemin sürekliliğini sağlayacak alanlara yönlendirecek müdahaleler yaptığını göstermektedir. Özellikle Amerika’daki konut politikalarının gelişimi ve

etkilerinin değerlendirmesi bunu çok açık bir biçimde göstermektedir.

Beşinci bölüm New York Őhrindeki konut mücadelelerini ele almaktadır. New York konut hareketleri bütün kentlere teşmil edebileğimiz bir örnek olmasa da, bazı genellenebilir örnekler ve dersler sunmaktadır. Yazarlar pek çok toplumsal hareket gibi konut hareketlerinin de döngüsel bir karaktere sahip olduğunu, bazı dönemlerde artış gösterirken diğer dönemlerde zayıfladıklarını vurgularlar. Sistemsel değişimi hedefleyen toplumsal hareketler uzun erimli iken, haneler ve gruplar genellikle yerinden edilme, ani ve aşırı kira artışı ya da çevresel felaketler gibi acil sebepler üzerinden mobilize olurlar. Madden ve Marcuse kentteki konut mücadelelerini  döneme ayırıştırarak incelerler. Birinci dönem 1930’lar ve 1940’lardır. Bu dönemde mücadelenin iki baskın karakteri vardır. Birincisi, ağırlıklı olarak bir kiracılar hareketi olması, ikinci olarak da sol siyasi partilerin konut hareketine güçlü ve aktif destek vermesidir. İkinci dönem olan 1960’lar ve 1970’lerde yeni bir dalga ortaya çıkmıştır. Bu dönemin konut hareketleri ağırlıklı olarak sınıf ve ırk/etnisite meselelerine odaklanmıştır. nc dönem günümüz toplumsal hareketleridir. Burada da 1988 Tompkins Square Parkı isyanı ve Wall Street’i işgal Et (*Occupy Wall Street*) hareketleri incelenmektedir. Bu dönem sekinleştirme, yerinde edilme, sürgün gibi intikamcı (rövanşist) kent ve konut politikaların yaygınlaştığı, hiper-metalaştırmanın acımasızca hayata geçirildiği dönemdir. Yazarlara göre değişik dönemlerde ortaya çıkan ve demografik ve kültürel özellikleri bakımından farklılık arz eden bu toplumsal hareketlerin ortak özelliği konutun metalaşmasına direnmektir. Bir diğer deyişle mücadele, konutun asıl olarak değişim değerinin değil kullanım değerinin ön plana çıkarılmasıdır.

Yazarlar kitabı da bu temel argüman ile sonlandırırlar. Konuta erişim hakkı 1948’den beridir Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Beyannamesi’nin temel maddelerinden biridir. Öte yandan bu hakkın somuttaki izdüşümleri zaman içinde ve ülkeden ülkeye değişse de, genel anlamda piyasacı kapitalist ekonominin öncelikleri içinde tanımlanmış ve sınırlandırılmıştır. Toplumsal sınıflar ve gruplar arasındaki güç ilişkilerinin değişen biçimlerine göre konutun metalaşması bazen genişlemiş bazen de daralmış ve konuta erişim hakkının somut biçimlerini belirlemiştir. Madden ve Marcuse herkes için yaşanabilir konut ve adil konut politikaları için mücadele eden toplumsal kesimlerin insan haklarının bir bileşeni olarak konuta erişim hakkı Őiarını eleştirmezler; ama bu Őiarın ancak ve ancak konutun metalaşmasına set çekecek ve bu süreci tersine çevirecek talepler ve eylemler ile gerekleşebileğini ısrarla vurgularlar. Piyasa mekanizması içinde, bir meta olarak daha çok konut üretilmesi konut sorununu zmeyecektir. Toplumsal hareketlerin bunu görmesi, konutu metalaştırma baskılarını hedef almaları ve bunlara alternatif geliştirmeleri gerekmektedir.

Madden ve Marcuse'ye göre bunu yapmanın tek yolu yoktur. Kamunun mülksahibi olduğu konutların yanı sıra başka türlü kolektif mülkiyet biçimlerini zorlamak, kira kontrollerini tesis etmek, kiracıların ve konutta yaşayanların haklarını ve statülerini mülk sahiplerine ve şirketlere karşı korumak ve güçlendirmek gibi pek çok seçenek vardır. Adil ve yaşanabilir barınma mücadelesi veren toplumsal gruplar ulusal ve uluslararası ağlar kurmalı, hem yerel hem de küresel ölçekte bir yandan konutun metalaşmasına ve finansallaşmasına karşı diğer yandan da konut siyasalarının demokratikleşmesi için mücadelelerini genişletmelidirler. Küreselleşen kapitalizm toplumsal hareketlerin de küresel ölçekte dayanışma ağları geliştirmelerini, birbirlerinden öğrenmelerini ve birlikte mücadelelerini gerektirir.

Sonuç olarak, incelediği örnekler ağırlıklı biçimde Amerika, Kanada ve Avrupa menşeli olsa da *In Defense of Housing* eleştirel kuramsal-kavramsal çerçevesi, tarihsel karşılaştırmalı yaklaşımı ve etnografik saha verileri ile Türkiyeli okurun pek çok açıdan faydalanabileceği bir çalışmadır. Ülkemiz de son yıllarda Madden ve Marcuse'nin tarif ettiği benzer biçimlerde kentsel toprağın ve konutun hiper-metalaştığı, gayrimenkul ve finans aktörlerinin konuta erişim hakkını her geçen gün daha fazla tehdit eder hale geldiği, devletin de bu her iki süreci kolaylaştırıcı ve kollayıcı rol üstlendiği bir süreçten geçmektedir. Bu bakımdan *In Defense of Housing* hızla şirketleşme, finansallaşma ve küreselleşme yolunda ilerleyen konut sektörümüzde gözlemlemeye başladığımız eğilimlerin politik iktisadi kökenleri ile toplumsal-mekânsal sonuçlarına dair çok önemli dersler ve uyarılarla doludur. Aynı zamanda konut sektöründeki değişimleri anlamak üzere kullanabileceğimiz kuramsal ve yöntemsel araçlar da sunmaktadır. Ayrıca kitabın dili ve üslubu akademi dışında geniş bir okur kitlesini hedefleyerek hazırlanmıştır. Dolayısıyla bu bakımdan akademisyenlerin yanı sıra aktivistlerin ve sivil toplum örgütlerinin de ilgisine mazhar olacak bir eserdir. Umarız kitap en yakın zamanda dilimize kazandırılarak Türkiyeli okurla buluşur.

Sonnotlar

¹ Madden, D. ve Marcuse P. (2016). *In Defense of Housing: The Politics of Crisis*. Londra: Verso.

² BM İnsan Hakları Komisyonu (2017) *Report of the Special Rapporteur on adequate housing as a component of the right to an adequate standard of living, and on the right to non-discrimination in this context*. Cenevre, 4.

³ Finansallaşma kavramının farklı versiyonları ve konut sektöründe finansallaşma kavramı için bkz. Aalbers, M. (2016) *The Financialization of Housing: A Political Economy Approach*. London and New York: Routledge.